

L'endarreriment en l'edat d'emancipació dels joves (Primer Seminari Urbà. Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, 9-10 de maig de 1996)

Ricard Vergés i Escuin
Director del Seminari

Cicle de vida i estat de benestar

La cultura de progrés tècnic ha estat la responsable del fort increment de quantitat i de qualitat de vida al llarg del segle XX en les societats occidentals, així com de la desaparició de la mortalitat precoç a la vegada que s'allargava considerablement l'esperança de vida. Qualsevol persona, fins fa poc, creia que podia arribar a adult amb un bon bagatge de coneixements, entrar en el mercat de treball cap als 22-23 anys, emparellar-se als 24-25, tenir un parell de fills o més, treballar en bones condicions fins als 65 anys, viure en una casa pròpia i deixar a la futura generació un patrimoni lliure de deutes.

El que crida més l'atenció d'aquest plantejament era el fet que cap d'aquestes millores ni cap efecte secundari del progrés, per nefast que fos, no havien posat en perill les pautes essencials del cicle de vida; hi havia una gran confiança en el futur pels forts sacrificis que s'havien hagut de fer per aconseguir aquest estat de benestar.

Però, des de fa solament un parell de dècades, tenim la impressió de submergir-nos, de forma progressiva, en una situació problemàtica, on les pautes del cicle de vida es veuen cada cop més alterades.

L'educació i la salut ja no són garanties d'inserció en el mercat del treball, al qual s'accedeix cada cop més tard i d'una manera més precària. L'emancipació i l'emparellament s'endarrereixen i la na-

talitat està per terra. La jubilació arriba aviat i és traumàtica, i el que ens espera després és ple d'incertesa. A més a més, ens hem de resignar a deixar als nostres fills un medi ambient tarat, unes ciutats aclaparadores, una marginació creixent, una situació internacional inquietant, així com un deute colossal, acumulable al seu propl.

El carro de Say

En l'organització de l'estat del benestar hi ha alguna cosa que s'està plantejant incorrectament. La situació recorda aquella cursa del desert, pensada fa mig segle per Jean-Baptiste Say: cinc homes van marxar tirant d'un carro amb el seu manteniment. Aviat es van perdre. A més, un dels homes va defallir sota el sol: «puja al carro», li van dir els altres. Amb més càrrega i menys força de tracció, aviat en va defallir un altre: «puja al carro», li van dir els altres tres. Quasi de seguida va defallir un tercer, etc. No cal dir que cap d'ells no va arribar a la meta.

La supervivència i la seguretat es van convertir en els objectius primordials de la cursa. I la història mostra que, amb el pas dels anys, es van aconseguir els substancials guanys abans esmentats, encara que no sigui del tot clar quin paper tingueren els diferents traçats. Els partidaris del traçat de la dreta continuen reivindicant el fet d'haver institucionalitzat la prova, mentre que els partidaris del

traçat de l'esquerra afirmen ser ells qui ho han consolidat.

Malgrat tot, eminents comentaristes com Bairoch, Cippolla, Rostow i tants d'altres, van suggerir fa temps que si l'aspiració universal al benestar arribés a ser atesa algun dia, no seria per qüestions de traçat sinó perquè els canvis tecnològics i demogràfics jugarien al seu favor. I és precisament això el que va ocórrer, malgrat els nombrosos i terribles accidents del recorregut en la primera meitat del segle XX.

Avançats ja en allò que Foucault anomenà els 30 gloriofos anys de la postguerra, la creixent demanda es mostrava capaç d'absorbir qualsevol tipus d'oferta. El clima de confiança neoclàssica era tan gran que ni la crisi del petroli ni els accidents monetaris, van fer dubtar que la seguretat econòmica de la població activa no estigués consolidada per sempre.

Era hora de garantir, així mateix, la seguretat de la població inactiva, de no ser ja cosa feta. Com es va organitzar l'estat del benestar? Òbviament per la via fiscal. I com que les rendes de treball eren encara preponderants i menys evassives que les rendes de capital, van ser els treballadors els que, a la fi, van finançar també, de manera preponderant, educació, salut, atur i pensions. De tot això, i sota l'estendard de la solidaritat, els governs de torn se'n mostraven legitimament orgullosos. Tot semblava indicar que la cursa estava aconseguint la meta fixada un segle abans.

Crisi i endeutament

Les coses van començar a canviar a mitjan els anys vuitanta. La demografia, la medicina i l'afany d'educació feien que el nombre dels que «pujaven» al carro augmentés sense parar. D'altra banda, la situació en els arreu començava a ser preocupant. Cada vegada hi havia menys lloc perquè, semblava, noves generacions de màquines provocaven l'obsolescència del treball, i reorientaven homes i dones cap a serveis situats en els estreps cada cop més abarrotats del carro o els condemnava, en definitiva, a pujar-hi.

D'aquesta manera, la capacitat de recaptació dels estats aviat va tocar sostre. Enfront d'aquest problema de liquiditat, els governs van pensar que sens dubte seria suficient oblidar per un moment tots els premis Nobels d'economia junts perquè la situació tornés a la normalitat. Van optar llavors per l'endeutament i, a partir del 1986 i del 1987, van induir els seus bancs centrals a practicar unes polítiques monetàries tan oneroses com poc ortodoxes.

Però la capacitat d'endeutament també va començar a tocar sostre, plantejant al mateix temps un implacable problema intergeneracional perquè si s'han de pagar elevats impostos pel repartiment de les rendes de treball entre els inactius, llavors no es pot acumular suficient capital per a la pròpia vellesa. O sigui, que la futura generació haurà de passar per les mateixes condicions. Però si les rendes no arriben ni tan sols per a l'actual repartiment i, a més, s'han de demanar uns diners que no es podran retornar, llavors s'està també transferint l'endeutament d'una generació a la següent generació.

L'endarreriment en l'emancipació com a símptoma

Potser sigui útil, si no hi cap remei, adoptar un comportament clínic que consisteixi a estudiar els símptomes per millorar el diagnòstic de la malaltia amb l'objecte d'aconseguir més tard un remei eficaç. Com s'ha vist, un del símptomes més actuals, és l'endarreriment en l'edat d'emancipació dels joves. Conscients d'això, el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona ha escollit aquest tema per al

primer dels seus Seminaris Urbans.

Aquest Seminari va reunir diversos científics espanyols que investiguen directament o indirectament el fenomen de l'emancipació, les causes i les conseqüències. Com a plantejament inicial es va proposar un examen comparatiu de l'evolució de l'edat d'emancipació en els països que tenen documentació sobre aquest tema. Cal fer notar el fet que, tradicionalment, els factors d'emancipació s'analitzaven comparativament en una òptica micro: cultura, religió,

raça, situació dels pares, etc. Malgrat tot, a partir de la dècada dels vuitanta i encara que a un ritme més petit a Espanya, s'observa una elevació de l'esmentada edat en totes les regions.

Aquesta elevació ha orientat la reflexió cap a factors analitzables preferentment des d'una òptica macro. En tot cas, en abordar tant els factors relatius a recursos, com l'atur, o els factors relatius als costos, com el preu de l'habitatge, el contingut de les ponències va posar de relleu, sense cap mena de dubtes, el caràcter marcadament socioeconòmic d'aquest fenomen tan important avui.

Desenvolupament del Seminari

El Seminari va comptar amb les ponències i la participació al debat de Luis Garrido, catedràtic de sociologia de la UNED; Pau Miret, investigador de la Universitat de Southampton (Gran Bretanya); Margarita Delgado, Juan Antonio Fernández Cordón i Pedro Serrano, investigadors del Departament de Demografia del CSIC; Jesús Leal, professor de sociologia urbana a la Universitat Complutense de Madrid; Ricard Vergés, catedràtic d'economia immobiliària; Juan Cañada Vicinay, catedràtic d'economia aplicada de la Universitat de Las Palmas i Anna Cabré, directora del Centre d'Estudis Demogràfics de la Universitat Autònoma de Barcelona (Bellaterra). La conclusió del Seminari fou feta per Albert Serratosa, president d'ITEC i del Pla Territorial Metropolità de Barcelona, qui va assenyalar que les alteracions en el cicle de vida observades des de fa uns pocs anys, són, sense cap mena de dubte, tributàries de biaixos i insuficiències en el disseny de les transferències intergeneracionals dels recursos (Gar-

rido). La modificació de les estructures demogràfiques, d'una banda, i els canvis en els modes de producció i en la seva retribució, de l'altra part, creen gigantesques mancances que solament nous plantejaments, globalment assumibles, podran resoldre. Així, va concloure Albert Serratosa, serà necessari orientar més la recerca cap a allò que es pot considerar permanent i menys cap allò que és purament conjuntural.

Manca de coneixement

La darrera peripècia del carro de Say és particularment dramàtica perquè compromet, per molts anys, l'aspiració natural a l'autonomia generacional. A més, es continua sense saber massa bé què fer. Més que polítiques manquen coneixements, tant pel que fa a la nostra capacitat de crear recursos com sobre la nostra habilitat per distribuir-los. Els plantejaments teòrics existeixen, però sense informació estructurada sobre els fets, difícilment poden servir-nos. Per exemple, no hi ha encara material suficient per estructurar un bon model sectorial de producció, perquè se sap poc sobre els factors capital i treball i sobre la seva productivitat i el seu substitutiu recíproc; així, com que de moment no es pot dilucidar el dilema entre tecnologia i ocupació, no es pot preveure ni tan sols com evolucionarà sectorialment la producció.

Tampoc no és fàcil preveure la demanda, perquè no disposem d'un bon model de repartiment de la producció. És difícil intuir si el creixement de necessitats i preferències repercutirà en creixement de la demanda efectiva perquè s'ignora com es distribueixen rendes de capital i rendes de treball, en contraposició a la seva respectiva contribució al procés de producció.